

GUSTAV MIKUSCH

**STUDNICE POVĚSTÍ
Z MORAVSKÝCH SUDET**

© Nakladatelství Pavel Ševčík - VEDUTA

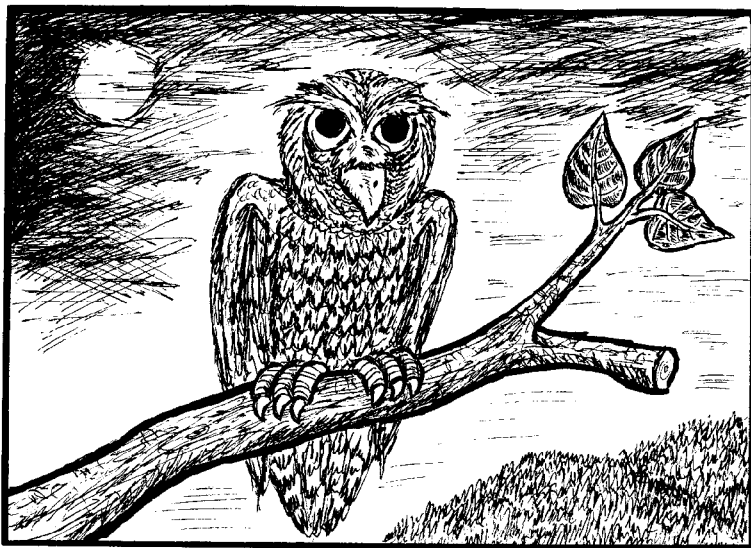
© Ilustrace Václav Roháč

© Překlad Jiřina Skřivánková

ISBN 978-80-86438-29-0

GUSTAV MIKUSCH

STUDNICE POVĚSTÍ Z MORAVSKÝCH SUDET

NAKLADATELSTVÍ

veduta

ŠTÍTY

Autorova předmluva

Pověsti, obsažené v této knize, patří do Sudet, jejichž obyvatelé, jak na Moravě tak ve Slezsku, udržují staré německé zvyky a obyčeje a chrání je jako vzácné dědictví. Příběhy se objevují v jednoduché úpravě, která odpovídá prosté povaze horalů. Přijměme je jako poselství z časů dávno minulých.

Při sbírání podkladů k pověstem jsem pobýval na různých místech a poznal mnohé moudré lidi, kteří mi ochotně pomáhali. Velké zásluhy na vydání této knihy mají zejména: řídící učitel Loss z Rapotína, městský tajemník Gans z Moravského Berouna, řídící učitel Neugebauer z Nových Losin, ředitel školy Stanzel z Vysokého Potoka a mnozí další, kterým patří můj vřelý dík.

V pověstech jsou uvedeny skutečné názvy míst, ve kterých jsem našel látku pro jejich zpracování; nic jsem nezměnil.

Kéž jsou tyto báje v našich sudetských krajích přátelsky přijaty a tam, kde se na ně během času částečně nebo úplně zapomnělo, ať znovu ožijí.

To je mým cílem a nejvyšší odměnou, kterou za svou práci mohu získat.

Brno, leden 1892

Gustav Mikusch

O svobodném cechu kapsářů o Šilperku

V první polovině osmnáctého století byla na výročních trzích v Šilperku (dnes Štítech) povolena produkce „svobodného cechu kapsářů“. Ti směli provozovat svoje „svobodné umění“ - tak totiž zlodějské řemeslo nazývali - jen se svolením rychtáře. Každý takový „mistr svobodného umění“ se musel návštěvníkům jarmarku nahlas představit a při své práci se nesměl nechat nachytat, protože by byl potrestán jako každý jiný zloděj.

O masopustní neděli roku 1742, před zahájením jarního výročního trhu, se u šilperského rychtáře ohlásil mladý chlapec, šumař, všude známý pro své odvážné šelmovské kousky, a představil se jako mistr svobodného umění.

Městský rychtář už byl v letech, v jeho tváři se zračila vážnost a klid. Přátelsky odpověděl na pozdrav, a protože znal příchozího i jeho úmysly, řekl laskavě a se smíchem: „Tak jste přijel i letos, milý Michale?“

„Samozřejmě,“ odvětil mládenec, vytáhl z kapsy kabátu poskládaný papír a uctivě ho předal městskému hodnostáři se slovy: „Tentokrát chci předvést úžasné věci.“

Rychtář rozložil cechovní list, který uváděl jeho majitele jako „mistra svobodných umění“ a opravňoval ho, aby „pod právem svobodného výročního trhu obratnost svých rukou i prstů k mizení žádoucích předmětů užíval“.

„Ta věc by byla v pořádku, milý Michale,“ řekl rychtář a nakrčil čelo do úředních vrásek, „doufám ale, že jste nezapomněl na podmínky, za kterých se vám povoluje předvádět zítra vaše

umění. Musíte, jak je známo, publikum před začátkem jarmarku veřejně varovat a především musíte dávat pozor, aby vás u toho konání nikdo nepřistihl.“

Mladý majitel šikovných prstů se smál, protože si byl jistý, že rychtář moc dobře ví, stejně jako všichni Šilperáci, že Michal není žádný obyčejný zloděj. Chtěl si jen vystřelit z těch méně pozorných nebo trošku hloupějších návštěvníků jarmarku.

S nevšední šikovností jim totiž dokázal odcizit jejich více nebo méně drahocenné předměty. Ale k žádným nevratným ztrátám nedošlo - okradení ještě toho dne dostali svůj majetek nazpět. Co se jim však nelíbilo, byly Michalovy vtipné a trefné poznámky.

Tak obral jednoho nepříliš šťastně ženatého radního o pérovou ozdobu na klobouku a když mu ji vracel, řekl: „Pokud si pan radní přeje, mohu ho zrovna tak rychle a nenápadně zbavit i jiné okrasy.“

Ženě radního zase zmizel z prstu snubní prsten; když jí ho Michal vrátil, prohlásil: „Beztak je to jen nepohodlná památka, že už ani nevíte na co?“

Kníže Karel Jan z Lichtenštejna byl v roce 1742 čerstvě zasnouben s krásnou hraběnkou Harrachovou, které v doprovodu její matky právě ukazoval svoje rozsáhlé državy. Poslední dny masopustu měli strávit v Rudě, aby si užili masopustního mumraje ve Štítech, které tehdy patřily k rudskému panství.

Kníže si přál o masopustním pondělí navštívit jarmark se svou nevěstou; pozval tedy veselého Michala ze Šilperka k sobě na zámek a v jeho přítomnosti pověděl líbezné hraběnce o všem, co věděl o starodávném kapsářském cechu a o jeho privilegiích.

„Hraběnka, její dvorní dámy a já,“ pravil kníže, „chceme zítra na šilperském náměstí vidět nějakou pěknou ukázkou tvého umění. Zároveň ti dávám na vědomí, že někteří moji sluhové, převlečení za vesničany, se budou pohybovat v mé blízkosti; vyberu takové, které neznáš, najal jsem je ve Vídni. Pokud se ti podaří něco mi odcizit, stává se to tvým vlastnictvím. Nic drahocenného si však nevezmu, to ti říkám předem.“

Mistr svobodného umění se znalecky ušklíbl a odpověděl: „Když si to urozený pán a vládce přeje, nezbývá než vyhovět.“

Nato byl milostivě propuštěn.

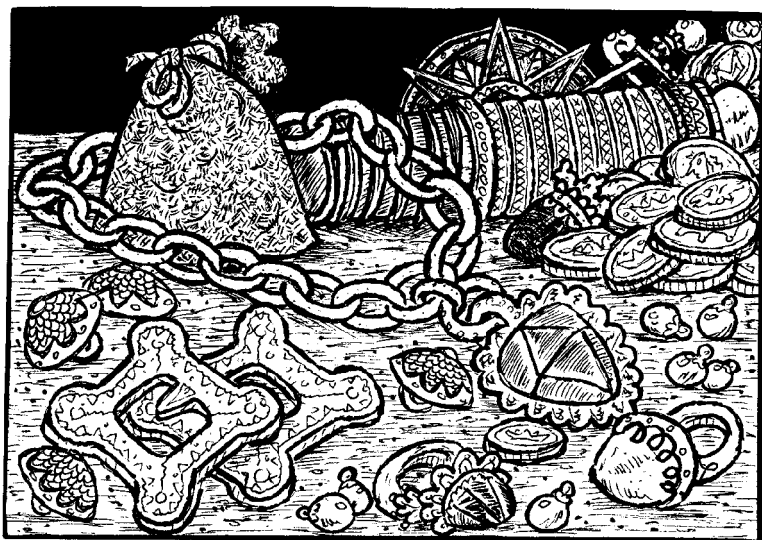
Nikdo neví, jak se přihodilo, pravdou je, že když kníže v čele svého doprovodu odcházel z jarmarku, byl lehčí téměř o všechny přebytky věci, které v těch dobách sloužily ke zkrášlení oděvu. Chyběly mu stříbrné přezky na botách, roztodivné knoflíky na kabátě, z klobouku se ztratila spona a z hůlky, kterou držel v ruce, někdo odšrouboval ozdobný knoflík. Bonboniéra, z níž kníže čas od času nabízel dámám, sice nezmizela, ale její sladký obsah byl pryč; na jeho místě ležel lístek s otázkou: „Je to tak správně, urozený pane?“

Tak jako na šilperském jarmarku se kníže ani členové jeho doprovodu už dlouho nepobavili; vážená společnost opouštěla městečko v nejlepším rozmaru.

Příští den ráno se Michal objevil v Rudě na zámku. Všechny uloupené věci vrátil knížeti a za svůj mistrovský kousek nepřijal žádnou odměnu.

19. března 1742 se ve Vídni konala slavná svatba knížete s hraběnkou Harrachovou, zpráva o této události se rozlétna do všech koutů jeho rozsáhlého panství. Poddaní se však z tohoto sňatku dlouho neradovali. Změnily se totiž politické poměry, nastaly zlé časy. Také Šilperk prožíval smutné dny. Většinu domů včetně fary i kostela spálil na popel válečný požár. Městečko postihla veliká bída a nouze. Pomoc, rychlá pomoc byla nezbytná.

Delegace měšťanů se vypravila do Vídně za knížetem. Karel Jan z Lichtenštejna vyslechl s pohnutím popis útrap a ztrát,

které Šilperku způsobila nepřátelská invaze a přislíbil, že pro své milované městečko učiní vše, co bude v jeho silách. Také se zavázal, že bude prosit o milostivou pomoc pro šilperské u šlechtné matky celé země, císařovny Marie Terezie. Tak se i stalo.

Při audienci promluvila osvětlená panovnice ke knížeti: „Zde je můj příspěvek pro jeho šilperské,“ a vtiskla mu do ruky několik ruliček dukátů. „Ale ví On, milý Lichtenštejne, co je to za pošetilost ten svobodný cech kapsářů ve Štítech?“

„Veličenstvo, není to tak zlé,“ hájil se kníže.

„Dobře, vždyť je dobře,“ přerušila ho císařovna, „hodně o tom vím, dokonce jsem slyšela, že i On sám se té taškařice na masopustním trhu v Šilperku účastnil. Poslechne, právo musí zůstat právem a nepravost nepravostí. Podívá se, s tím cechem kapsářů musí učinit konec. Chci věřit, že to byl jen masopustní žert, ale s příkazy našich vládců se nežertuje. To je moje vůle a doufám že nyní také Jeho!“ a s úsměvem mu podala ruku k políbení.

Tím byl uzákoněn a potvrzen konec svobodného cechu kapsářů v Šilperku.

Kostelíček Božího těla u Šumperka

Na západním úpatí Senové, v lese Háji, necelou hodinu cesty od Šumperka, stojí kostel Božího těla, kterému se také říká bludovský kostelíček. Nedaleko stával hrad Bludov, jehož poslední zbytky byly v polovině devatenáctého století odvezeny a použity jako stavební materiál.

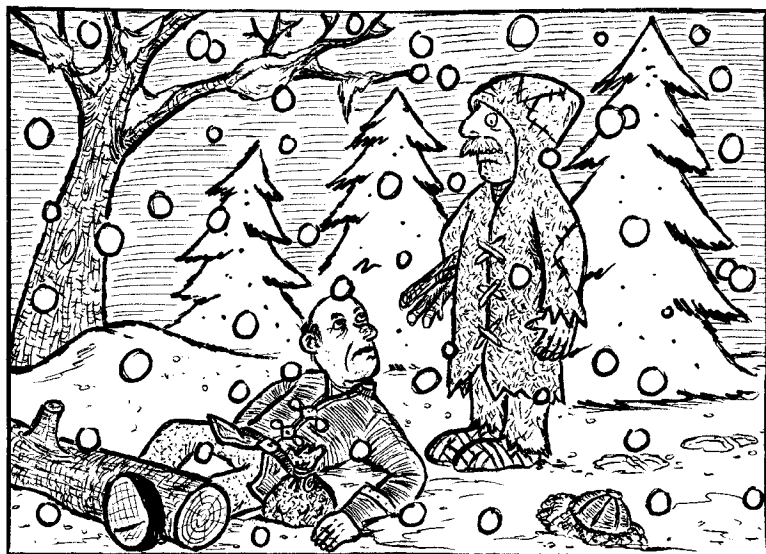
O vzniku kostelíčka koluje mezi lidmi tato pověst:

Jistý dělník jménem Kuneš žil se svou ženou Anežkou a dvěma dětmi skromně, ale přesto šťastně. Prací svých rukou si manželé vydělali vždy tolik, aby si opatřili to nejnnutnější žítobytí. Chudou, ale spořádanou rodinu postihla tragédie. Anežka se z přílišné námahy roznemohla a přestala chodit za prací. Byla na tom stále hůř a hůř, až své nemoci podlehla. Rodina, vyčerpaná dlouhou nemocí matky, se ocitla v zoufalé situaci. Bída s nouzí se na Kuneše a děti šklebila ze všech koutů.

Kuneš si téměř zoufal. Nejenže ztratil věrnou ženu, ale ani nevěděl, jak zajistí jídlo a ošacení pro děti. Nastala zima, nádeňnické práce bylo málo a v jeho chýši se ničeho nedostávalo.

„Něco se musí stát,“ řekl si Kuneš jednoho rána při vstávání, „takhle to dál nejde. Musím sehnat pomoc, odkudkoliv.“ S těmito myšlenkami vyšel z chatrče a spěchal do lesa sehnat nějakou spadlou soušku na zatopení. Šlo se mu těžko - hustě sněžilo, ledový vítr hnal chomáče sněhu přes pole a lesy.

Na kraji lesa uviděl tmavou věc vyčnívající ze závěje. Přišel blíž a spatřil, že to je zimou ztuhlý člověk. Byl to bohatý sedlák z Hrabenova, který měl nějaké jednání v Šumperku, na zpáteční cestě se mu stala nehoda a on, zastížen zlým počasím, zůstal ležet na cestě.

Kuneš ho poznal a jak se mu snažil pomoci, zpozoroval, že sedlák má kolem těla obtočený opasek s penězi. Dobré úmysly a soucit byly rázem pryč, touha po penězích zvítězila.

„Pomoc je tady,“ zašeptal, „tak skvělou příležitostí nesmím zahodit. Stačí sáhnout po opasku!“ Jak řekl, tak udělal. Plaše se rozhlédl, jestli ho někdo nevidí, a když nikoho nespatriil, sebral opasek s penězi a okradeného zkrhlého člověka ponechal osudu.

Navzdory třeskuté zimě bylo Kunešovi cestou horko, celý se zpotil. Doma se rozklepal hrůzou a zimnicí. Ale pohled na lesklé zlato ho uklidnil a potlačil v něm lepší city. Peníze schoval na bezpečné místo a chodil dál po své práci, aby nevzbudil podezření.

Dokud měl neprávem nabyté jmění, necítil Kuneš žádné výčitky svědomí. Jakmile ale peníze došly, ozval se v něm pocit viny. Přes den pracoval a neměl čas na vzpomínání, horší

to bylo večer a v noci. Zatímco v jiných rodinách se večer vyprávěly příběhy, nevinně se žertovalo, nádeníci pak zdravě usnuli a ráno vstávali posilněni k další práci, sedával zasmušilý Kuneš ve své světnici s hlavou v dlaních a pohledem upřeným do země. Do postele padl až k půlnoci, ale osvěžující spánek nepřicházel. Před očima se mu míhaly hrůzné obrazy, často se mu zdávalo, že vidí vdovu po umrzelém, jak spíná ruce, ze spaní ho budil pláč jejich dětí. Pronásledovaly ho myšlenky na spravedlnost, která je mu již možná na stopě; už se viděl, jak sedí v okovech v žaláři.

Se svými dětmi, které k sobě vzali soucitní příbuzní, se neviděl celé týdny, protože se vyhýbal jejich nevinným pohledům.

Prožívané utrpení se podepsalo i na jeho tělesném stavu. Z bledého, propadlého obličje se dívaly matné, smutné oči, sám se stěží držel na nohou.

Jednoho rána po další probdělé noci si Kuneš umínil, že hned zítra ulehčí svému svědomí a ke všemu se pokorně přizná. Šel za šumperským farářem a ze všeho se mu vyzpovídal. Důstojný pán byl nemálo překvapen, že muž jako Kuneš, který žil vždy spořádaně a jehož dával ostatním farníkům za vzor, mohl spáchat takový zločin.

Má mu odepřít útěchu v kostele, má ho zcela zatratit? Farář poznal, že Kuneš skutečně trpí a jeho lítost je opravdová, proto mu řekl: „Vševědoucí Bůh vidí téct slzy hříšníků a slyší jejich nářek; ve svém milosrdenství však činí konec jejich zoufalství, pokud se rozhodnou odčinit svoje provinění a žít bez hříchů.“

Kuneš slíbil, že se bude řídit udělenými radami a žít podle nich; vyšel ze zpovědnice, účastnil se mše a nakonec šel s ostatními k ol-táři ke svatému přijímání. Byl velice rozrušený, neboť si byl až příliš vědom své viny. Když na něho přišla řada a kněz mu položil hostii na vyschlý jazyk, nechal ji Kuneš spadnout do modlitební knížky; připadlo mu, že není hoden přijmout tělo Páně.